

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1

Тема: Масова комунікація в сучасному суспільстві

План

1. Сутність та функції комунікації.
2. Специфіка масової комунікації.
3. Модернізація, формування масового суспільства і масова комунікація.
4. Історія розвитку засобів масової інформації.

 Основні поняття: комунікація, соціальна комунікація, інформація мова, вербальна комунікація, невербальна комунікація, усна комунікація, письмова комунікація, візуальна комунікація, безпосередня (пряма) комунікація, опосередкована (непряма) комунікація, традиція, писемність, інтраперсональна комунікація, міжособистісна комунікація, між групова комунікація, масова комунікація, зворотній зв'язок, засоби масової інформації, засоби масової комунікації, мас-медіа, інститут масової комунікації, мислення, технологічний прогрес, модернізація, індустріалізація, урбанізація, аномія, зсередини-орієнтована особистість, особистість, орієнтована на традицію, ззовні-орієнтована особистість, масова людина, маса, натовп, газета, суспільна думка, ефект присутності, телебачення, віртуалізація.

Методичні рекомендації

 Розкриваючи **перше питання**, необхідно розпочати із аналіз підходів до визначення поняття «комунікація». Проаналізувати специфіку соціальної комунікації. Розкрити сутність складових соціальної комунікації, таких як: суб'єкти комунікації (індивіди, групи, інститути); засоби комунікації; зміст комунікації, певні смисли і значення, які транслюються в ході взаємодії; комунікативне середовище, в якій відбувається обмін інформацією. Проаналізувати співвідношення комунікації в людських спільнотах і спільнотах тварин. Визначити специфіку мови, як одного із важливих засобів комунікації. Окреслити сутність таких видів комунікації як: вербальна, невербальна, усна, письмова, візуальна, безпосередня (пряма), опосередкована (непряма). Розглянути позицію У. Матурани на проблематику появи мови у людей. Розказати про особливості засвоєння мови і опосередкованого нею соціального досвіду. Проаналізувати механізм формування традицій за допомогою мови. Розкрити специфіку трансляції культурних значень. Дати характеристику традиціям як механізму наслідування культурного досвіду. Розповісти про виникнення писемності (мнемонічні знаки, піктографічна писемність, ідеографічна писемність, словесно-складова писемність, сіллабічна писемність, алфавітна писемність, слав'янська писемність). Вплив виникнення писемності на зміну соціальної структури суспільства.

 Відповідаючи на **друге питання**, необхідно розпочати з того, що по типу суб'єктів – учасників комунікації, дослідники, зазвичай, виділяють інтраперсональну, міжособистісну, міжгрупову і масовокомунікації.

Проаналізувати дані типи комунікації. Охарактеризувати такі специфічні риси масової комунікації, як: передача інформації через технічні пристрої; передача інформації багаточисельній, анонімній і слабкоструктурованій аудиторії; передача інформації не завжди супроводжується «зворотнім зв'язком». Розкрити специфіку таких понять як: «засоби масової інформації», «засоби масової комунікації», «мас-медіа». Проаналізувати розвиток масової комунікації в Античності, Середньовіччі, Відродженні, Новому часі та сучасному світі. Охарактеризувати ряд специфічних рис масової комунікації. Розповісти про формування особливого комунікативного середовища завдяки розповсюдженню інститутів масової комунікації в сучасних суспільствах. Розкрити сутність такого ефекту сучасних засобів масової комунікації як багатоканальності (наприклад, візуальний, тактильний канали і т.д.). Проаналізувати особливості зміни форм мислення як наслідок функціонування сучасних засобів масової комунікації. Окреслити взаємозв'язок технологічного прогресу і масової комунікації.

☞ Розкриття **третього питання** необхідно розпочати із аналізу модернізації, як переходу від традиційного суспільства до сучасності. Необхідно проаналізувати основні складові елементи модернізації такі як: формування капіталістичної ринкової економіки; індустріалізація, урбанізація (прискорення росту міст); секуляризація; розвиток наукового пізнання і технологій; послаблення значимості традицій; формування національних держав; зміна структури нерівності; ріст індустріалізму і т.д. Розглянути сутність та основні характеристики традиції як колективного досвіду, який передається від покоління до покоління в процесі безпосередньої повсякденної взаємодії. Розглянути сутність аномії як ситуації ціннісної і нормативної дезорієнтації (за Е. Дюркгеймом). Розкрити сутність термінів: «зсередині-орієнтована особистість», «особистість, орієнтована на традицію», «ззовні-орієнтована особистість» (за Д. Рісменом). Проаналізувати сутність індивідуалістичного стилю життя. Дати визначення поняттям: «масова людина», «маса», «натовп». Охарактеризувати сутність та основні характеристики маси за Г. Блумером. Дати характеристику людини маси в елітарних концепціях снувального психолога Г. Лебона і філософа Х. Ортеги-і-Гассета. Розкрити сутність та основні риси масового суспільства з точки зору Е. Шилза. Дати визначення «масової комунікації» за Б. Дубіним та А. Рейсблат. Назвати та проаналізувати функції засобів масової комунікації, а саме: інтегративна функція; формування суспільної думки; підтримка національної та культурної ідентичності; інформаційна функція; функція політичної участі; рекреаційна функція; функція соціалізації.

☞ У **четвертому питанні** необхідно розповісти про те, що прийнято виділяти три типи засобів масової інформації – друк, радіо і телебачення. Розказати, що в останні роки велику роль в процесі масової комунікації відіграє Інтернет. Проаналізувати історію становлення друку починаючи з діяльності І. Гутенберга (середина XV століття), виникнення друкованого верстату. Розглянути походження слова «газета» (XVI століття). Розповісти про появу періодичного друку у Європі (Германія, XVII століття). Проаналізувати появу першої газети в Росії (XVIII століття). Охарактеризувати роль друкованої продукції в європейських революціях (XVII – XVIII століття). Ознайомитися із

виникненням ротаційної машини (XIX століття). Розповісти про історію становлення та розвитку лондонської газети «Тайм». Дати аналіз феномену penny press (Б. Дей, Е. де Жирарден та ін.). Проаналізувати ситуацію комерціалізацію преси. Охарактеризувати виникнення феномену «суспільної думки». Розповісти про історію становлення радіо; винахід радіо А. Поповим та Г. Марконі. Охарактеризувати роль Першої та Другої світових війн у розвитку радіозв'язку і радіоапаратури. Розказати про комерційну, суспільну і державну моделі роботи радіо; появу транзисторів. Проаналізувати історію розвитку телебачення; експерименти із передачі зображення на відстані в 1920-1930-ті роки в різних країнах світу, включаючи Великобританію, СРСР, Німеччину та США. Розповісти про «ефект присутності». Охарактеризувати виникнення різних жанрів масової культури, пов'язане із розвитком телебачення. Розкрити специфіку комерційної та державної моделі телебачення. Проаналізувати історію становлення Інтернету: від зародження у воєнних відомствах США (1969 рік) і до нашого часу. Розкрити специфіку мережевих ЗМІ. Розкрити сутність проблеми віртуалізації людських відносин. Розповісти про чотири комунікаційні революції, які пережило сучасне суспільство.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте сутність і типи комунікації?
2. Що таке масова комунікація?
3. Які фактори призвели до виникнення масової комунікації?
4. Які функції виконують інститути масової комунікації у сучасному суспільстві?
5. Охарактеризуйте основні етапи розвитку засобів масової комунікації.
6. Які фактори вплинули на розвиток засобів масової комунікації у XIX-XX століттях?
7. Які соціальні і культурні наслідки сприяли розповсюдженню телебаченню?
8. В чому специфіка Інтернету як засобу масової комунікації?

✍ Темати рефератів

1. Сутність та основні характеристики соціальної комунікації.
2. Види комунікації.
3. Традиція як механізм наслідування культурного досвіду.
4. Писемність як нова форма збереження інформації і нового способу комунікації.
5. Сутність та основні характеристики піктографічного письма.
6. Специфіка ідеографічного письма.
7. Специфіка слов'янського письма (кирилиця).
8. Розвиток періодичного друку у Римі в період правління Юлія Цезаря.
9. Розвиток періодичного друку у середньовічному Китаї.
10. Сутність та основні характеристики модернізації.
11. Історія розвитку друку.
12. Історія розвитку радіо.
13. Історія розвитку телебачення.
14. Історія розвитку Інтернету.

Основна література

1. Березин В.М. Массовая коммуникация: сущность, каналы, действия / В.П. Березин. – М. : РИП-холдинг, 2003. – 356 с.
2. Беспалова А.Г. История мировой журналистики / А.Г. Беспалов, Е.А. Корнилов, А.П. Короченский, Ю.В. Лучинский, А.И. Станько. – М. : Издательский центр «МарТ», 2003. – 265 с.
3. Волков Д. Империя зла: краткий курс / Д. Волков // Отечественные записки. – 2003. – № 4. – С. 10-15.
4. Дубин Б.В. Государственная информация и массовая коммуникация / Б.В. Дубин, А. Рейсблат // Отечественные записки. – 2003. – № 4. – С. 23-27.
5. Засурский Я. Журналистика: от Гутенберга до Билла Гейтса / Я. Засурский // Отечественные записки. – 2003. – № 4. – С. 32-36.
6. История печати: антология. – Т. 1-2. – М. : Аспект-Пресс, 2001. – 1036 с.
7. Крайселл Э. Радио: общественная служба, предпринимательство и парадокс выбора / Э. Крайселл // Медиа: введение. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005.
8. Макаров М. М. Массовая коммуникация в современном мире / М. М. Макаров. – М., 2000. – 453 с.
9. Михайлов С. А. История зарубежных СМИ. – М. : Изд-во Михайлова В. А., 2006. – 321 с.
10. Никифоров О. Диалектика медиапросвещения / О. Никифоров // Отечественные записки. – 2003. – № 4. – С. 54-59.

Додаткова література

1. Гидденс Э. Социология / Э. Гидденс. – М. : Едиториал УРСС. – 2005. – 324 с.
2. Михайлов С. А. Современная зарубежная журналистика: правила и парадоксы. – М. : Изд-во Михайлова В. А., 2006. – 376 с.
3. Печать // Большая советская энциклопедия. – Т. 19. – С. 987. – М. : Советская энциклопедия, 1975. – 1098 с.
4. Радио // Большая советская энциклопедия. – Т. 21. – С. 752. – М. : Советская энциклопедия, 1975. – 1076 с.
5. Телевидение // Большая советская энциклопедия. – Т. 25. – С. 643. – М. : Советская энциклопедия, 1976. – 1054 с.
6. Тоффлер Э. Метаморфозы власти / Э. Тоффлер. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2001. – 267 с.